

ВІДГУК

офіційного опонента
на дисертаційну роботу Литвинова Євгенія Анатолійовича
на тему: «Трансформація інструментів фінансування потреб сталого розвитку
підприємств в умовах цифровізації фінансового середовища»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

1. Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Є.А. Литвинова присвячене комплексному аналізу трансформаційних процесів у сфері фінансування сталого розвитку в контексті активного формування цифрового середовища та обґрунтуванню перспектив руху у зазначеному напрямку для підприємств. При цьому, перехід до парадигми сталого розвитку вимагає перегляду традиційних джерел та інструментів акумуляції капіталу суб'єктами господарювання. А в умовах цифровізації, що змінює архітектуру фінансових ринків, також стає необхідним обґрунтування нових підходів до інтеграції принципів ESG у діяльність підприємств.

Актуальність наукових пошуків в даному напрямку зумовлюється потребою в розширенні спектру фінансових інструментів, зокрема через імплементацію фінансових інновацій, що базуються на блокчейн-технологіях, токенизації активів та децентралізованих фінансових моделях і інструментах. Важливий характер роботи посилюється необхідністю пошуку механізмів реагування на виклики війни та формування підходів до повоєнного відновлення, які базувалися б на стійких цифрових фінансових рішеннях. Автор обґрунтовано звертає увагу на проблему гармонізації вітчизняного законодавства з директивами ЄС, що є необхідною умовою успішної роботи щодо залучення інвестицій.

Таким чином, вибір теми є закономірним та обґрунтованим, оскільки спрямований на вирішення суперечності між попитом на інвестиції, необхідністю щоб вони мали соціально-відповідальний характер й обмеженістю наявного інструментарію. Отримані результати є важливими для розробки стратегій фінансової стійкості, дозволяють підприємствам адаптуватися до викликів та забезпечити передумови для стабільного економічного зростання. В роботі запропоновані напрямки розвитку фінансової архітектури, що підтверджує своєчасність дисертації та її відповідність актуальним пріоритетам наукового розвитку.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження Є.А. Литвинова є складовою частиною наукової діяльності Державного біотехнологічного університету, де здобувач у межах

виконання планових науково-дослідних тем кафедри фінансів, банківської справи та страхування реалізував комплексний аналіз обраної проблематики. Слід зазначити, що тематична спрямованість роботи органічно доповнює дослідження, які проводяться на кафедрі, забезпечує наукову тяглість та прикладний характер результатів.

Зокрема, у межах реалізації теми «Фінансова архітектура і архітектоніка в умовах інноватизації та диджиталізації бізнес-процесів» (ДР №0123U100366), автором поглиблено теоретико-методичне забезпечення фінансового регулювання цифрових технологій та визначено підходи до формування фінансової архітектури, адаптованої до сучасних інноваційних вимог. Також у процесі опрацювання теми «Вплив розвитку цифрових валют та інноваційних фінансових технологій на децентралізовані фінансові системи» (ДР №0124U000881), дисертантом проведено ґрунтовний аналіз регуляторного середовища у сфері криптоактивів та розроблено механізми адаптації блокчейн-технологій. На доповнення, робота корелює із завданнями теми «Архітектура сталого розвитку: механізми економічної та фінансової інтеграції» (ДР №0124U001077). Участь у її виконанні підтверджує системний підхід здобувача до обґрунтування напрямків та сприяння інтеграції інновацій у фінансову діяльність суб'єктів господарювання. Внесок автора у виконання зазначених планових робіт є змістовно окресленим, що свідчить про інтегрованість дослідження у напрямки наукової діяльності кафедри та університету.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Обґрунтованість отриманих Є.А. Литвиновим результатів засновується на виваженому застосуванні інструментарію, що охоплює як фундаментальні методи наукового пізнання, так і сучасні підходи до кількісного моделювання фінансових явищ. Логіка дослідження демонструє послідовність, що починається з теоретизації об'єкта, проходить через етап аналітичного вивчення реальних даних та завершується розробкою прикладних рекомендацій. Такий структурний підхід дозволив автору забезпечити внутрішню узгодженість теоретичних узагальнень та їх відповідність виявленим емпіричним закономірностям.

Достовірність висновків забезпечується використанням репрезентативного інформаційного масиву, який відповідає сучасним вимогам щодо точності та актуальності. Аналітична робота автора ґрунтується на опрацюванні широкого кола нормативно-правових документів, статистичної звітності, матеріалів міжнародних інституцій (зокрема ООН) та внутрішніх даних суб'єктів господарювання (звітності та ін.), що створює стійкий фундамент для наукової верифікації. Особливе значення для підвищення надійності результатів має використання автором засобів статистичного моделювання та спеціалізованого програмного середовища R, що дозволило кількісно підтвердити теоретичні гіпотези із використанням інструментів обробки даних, що на практиці довели свою ефективність та використовуються як інструменти досліджень вченими світового рівня.

В цілому, представлені у дисертації положення відповідають критеріям науковості, а методологічна база є достатньою для підтвердження об'єктивності висновків. Отримані результати підкріплені графічною інтерпретацією, що робить аналітичні висновки прозорими та перевірюваними. Запропонований автором підхід до моделювання фінансових взаємозв'язків свідчить про високу якість опрацювання наукового матеріалу та відповідність роботи актуальним вимогам до дисертаційних досліджень.

4. Наукова новизна

Дисертаційна праця Є.А. Литвинова характеризується комплексним підходом до трансформації фінансового інструментарію в умовах цифрових змін, що дозволяє автору запропонувати власне бачення оптимізації фінансового забезпечення підприємств. На відміну від робіт, що фокусуються на окремих аспектах цифровізації, дисертант розглядає ці процеси як системне оновлення фінансової архітектури, пропонуючи алгоритми переходу до новітніх форм фінансування сталого розвитку.

До результатів, що мають ознаки наукової новизни, слід віднести такі здобутки автора:

У частині розробки теоретичних засад автором вперше обґрунтовано концептуальний підхід до трансформації механізмів фінансування сталого розвитку. Це дозволяє змінити акценти у плануванні фінансової діяльності суб'єктів господарювання, перейшовши від використання лише традиційних інструментів до інтеграції принципів ESG у загальну стратегічну архітектуру підприємств. Сформована здобувачем теоретична модель фінансового забезпечення дозволяє збалансувати інтереси всіх учасників фінансового ринку при реалізації соціально-орієнтованих проєктів, що є важливим кроком у розвитку методології сталого фінансування.

Здобувачем удосконалено методичне забезпечення використання фінансових інновацій, зокрема шляхом детального опрацювання інструментів токенизації активів та впровадження технологій, що базуються на віртуальних активах у господарську практику. Ці розробки надають можливість підприємствам ефективніше оцінювати фінансовий потенціал в умовах розширення цифрових способів акумуляції капіталу.

Окремим вагомим внеском автора є подальший розвиток напрямів фінансування сталого розвитку через розширення спектру спеціалізованих інструментів, зокрема «зелених» та SDG-орієнтованих облігацій, а також цільових кредитів. Значну увагу приділено механізмам децентралізованих фінансів на базі технологій смарт-контрактів, що відкриває нові можливості для забезпечення прозорості та ефективності фінансових процесів. Крім того, дисертант запропонував підходи до гармонізації національного регулювання з директивами ЄС, що має на меті підвищення довіри до екологічно відповідального фінансування. Запропоновані автором трансформаційні процеси є актуальними для адаптації бізнесу до нових економічних реалій та свідчать про глибоке розуміння здобувачем викликів, що стоять перед фінансовою системою.

5. Структура та зміст дисертації, її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна праця Є.А. Литвинова на тему «Трансформація інструментів фінансування потреб сталого розвитку підприємств в умовах цифровізації фінансового середовища» є завершеним кваліфікаційним дослідженням, структура якого повністю відповідає вимогам до наукових робіт такого рівня. Матеріал рукопису викладено на 191 сторінці, що дозволило автору системно та повно представити результати своїх досліджень.

Зокрема, дисертація включає вступ, три логічно взаємопов'язані розділи, 12 підрозділів, висновки, список використаних джерел (148 позицій) та додатки. Обрана автором послідовність викладу матеріалу свідчить про глибоке розуміння логіки наукового пошуку: від теоретико-методологічних засад фінансування сталого розвитку в цифрову епоху через аналітичну діагностику сучасного стану до обґрунтування прикладних механізмів трансформації фінансового інструментарію.

Показовим є те, що теоретичні розробки здобувача знаходять своє відображення у практичних рекомендаціях, що забезпечує цілісність та завершеність роботи. Ілюстративний матеріал у вигляді 7 таблиць та 36 рисунків належним чином доповнює текстовий контент, сприяючи кращому сприйняттю та інтерпретації отриманих даних. Змістовне наповнення дисертації свідчить про володіння автором сучасним методологічним апаратом та здатність до самостійного вирішення складних наукових завдань, що стоять перед фінансовою наукою. За своєю структурою та якістю викладу матеріалу робота відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

6. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Науковий доробок Є.А. Литвинова має важливе теоретико-методологічне значення, оскільки спрямований на розв'язання комплексної проблеми трансформації фінансових інструментів, адаптованих до потреб сталого розвитку підприємств в умовах цифровізації. Теоретична цінність роботи полягає у розширенні понятійно-категоріального апарату фінансової науки шляхом інтеграції сучасних цифрових інновацій, зокрема віртуальних активів, у класичні моделі управління фінансовими ресурсами. Автор обґрунтовує нові методологічні підходи до вибору інструментів фінансування, які поєднують економічну доцільність із дотриманням принципів сталого розвитку (SDG). Дослідження здійснює вагомий внесок у розуміння ролі фінансових інновацій, таких як токенизація активів, у формуванні стійкої фінансової архітектури ринку.

Практичне значення дисертаційного дослідження визначається орієнтацією на розв'язання конкретних завдань щодо мобілізації ресурсів в умовах сучасних викликів, серед яких ключовим є повоєнне відновлення економіки України. Здобувачем запропоновано дієві механізми підтримки інноваційних, екологічно орієнтованих та соціально відповідальних проєктів, які можуть бути імplementовані як на рівні суб'єктів господарювання, так і в регуляторній діяльності. Зокрема,

розроблені автором підходи до імплементації системи показників ESG дають можливість підприємствам ефективно контролювати динаміку розвитку через систему числових індикаторів.

Практична значущість роботи підтверджена актами впровадження результатів у діяльність АТ «Східно-Український банк «Грант», ХНЕУ імені Семена Кузнеця, ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України» та ДПДГ «Елітне» Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН. Крім того, інтеграція науково-методичних розробок автора у навчальний процес Державного біотехнологічного університету сприяє формуванню професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти щодо управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах цифрових трансформацій.

7. Повнота викладення у відкритому друку та апробація наукових положень дисертації

Результати дисертаційного дослідження Є.А. Литвинова оприлюднені в 11 наукових працях, що забезпечує належний рівень репрезентації основних положень роботи у відкритому науковому просторі. Опубліковані матеріали включають одну статтю у виданні, що індексується наукометричною базою Web of Science, чотири статті у фахових наукових виданнях України, одну колективну монографію та п'ять матеріалів науково-практичних конференцій.

Загальний обсяг публікацій становить 6,25 ум. друк. арк., з яких авторський внесок складає 3,27 друк. арк. Тематичне наповнення опублікованих праць узгоджується зі змістом дисертаційної роботи та відображає ключові етапи наукового пошуку здобувача. Рівень апробації результатів, підтверджений участю автора у профільних наукових заходах, є достатнім для кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії та свідчить про системну роботу здобувача над оприлюдненням результатів дослідження.

8. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

У процесі експертного аналізу дисертаційної роботи Є.А. Литвинова, що включав детальне вивчення тексту рукопису, наданого звіту про результати перевірки електронною системою, а також опрацювання переліку наукових публікацій автора, ознак порушення принципів академічної доброчесності не виявлено.

Здобувачем забезпечено коректне відображення використаних наукових джерел, а всі текстові запозичення, що стосуються ідей, результатів або фрагментів праць інших дослідників, оформлені згідно з чинними стандартами цитування. Робота в цілому демонструє дотримання етичних норм наукової діяльності, а власні напрацювання автора чітко відмежовані від запозиченого матеріалу. Неправомірних запозичень, фактів привласнення чужих результатів або інших проявів недоброчесності під час дослідження не встановлено.

9. Дискусійні положення та зауваження

Оцінюючи дисертаційну роботу Є.А. Литвинова як ґрунтовне та актуальне дослідження, водночас доцільно виокремити низку питань, які мають дискусійний характер та можуть бути враховані автором у подальших наукових розвідках:

Запропоновані автором інноваційні фінансові інструменти, зокрема децентралізовані фінансові мережі на основі смарт-контрактів, мають значний потенціал, проте в роботі було б доцільно розширити аналіз щодо мінімізації технологічних та кібернетичних ризиків, з якими стикаються підприємства при їх впровадженні у корпоративну фінансову систему.

Незважаючи на ґрунтовне опрацювання теоретичних засад сталого розвитку, у практичній частині дослідження варто було б детальніше зупинитися на оцінці фінансових витрат (адаптаційних витрат) для суб'єктів малого та середнього підприємництва при переході на стандарти ESG, оскільки цей фактор суттєво впливає на швидкість впровадження запропонованих змін.

У дисертації приділено увагу інструментарію токенизації активів (с.152-153, с.157-158), проте, на нашу думку, потребує глибшого розкриття питання щодо верифікації реального впливу таких фінансових інструментів на покращення екологічних показників діяльності підприємства в довгостроковій перспективі.

Щодо авторських підходів до гармонізації нормативно-правового поля (с.110-112, с.131, с.150), слід зауважити, що наведені рекомендації мають загальнотеоретичний характер; доцільно було б надати більш деталізовані пропозиції щодо послідовності дій для регуляторних органів з метою операційної реалізації цих ініціатив.

При висвітленні питання використання криптовалютних технологій та віртуальних активів доцільно було б додатково дискутувати про виклики, пов'язані з високою волатильністю цих інструментів та їх впливом на стабільність фінансового стану підприємства, що використовує їх для фінансування сталого розвитку.

Висловлені зауваження мають суто рекомендаційний характер. Вони спрямовані на поглиблення прикладних аспектів роботи та не знижують високої загальної оцінки дисертаційного дослідження, яке є завершеною науковою працею.

10. Загальний висновок

Дисертаційна праця Є.А. Литвинова на тему «Трансформація інструментів фінансування потреб сталого розвитку підприємств в умовах цифровізації фінансового середовища» є завершеним науковим дослідженням, у якому на належному рівні розв'язано важливе завдання щодо адаптації фінансових механізмів до сучасних цифрових реалій. Робота демонструє системний підхід здобувача до розуміння проблем сталого фінансування та спроможність автора пропонувати науково обґрунтовані управлінські рішення, що відповідають глобальним тенденціям та специфіці функціонування вітчизняного бізнесу.

Проведене дослідження характеризується високим рівнем наукової зрілості автора, чіткою методологічною логікою та наявністю прикладних результатів, які

можуть бути імplementовані як у практику господарювання, так і в освітній процес. Наукові положення, сформульовані у дисертації, мають приріст знань у сфері фінансів, а обґрунтовані рекомендації спрямовані на підвищення ефективності інвестиційних процесів в аграрному секторі та інших галузях економіки.

Дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), за рівнем актуальності, теоретико-методологічною базою, повнотою апробації результатів та практичною значущістю. Вважаю, що дисертаційне дослідження Литвинова Євгенія Анатолійовича є завершеною працею, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

**д-р екон. наук, професор
кафедри фінансів і обліку
Київського кооперативного інституту
бізнесу і права, професор**



Ігор ОХРІМЕНКО